

Bljesak i Oluja - hrvatske vojne akcije u Domovinskom ratu

Zvonar, Zvonimir

Master's thesis / Diplomski rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:858209>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-10**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij: Povijest – filozofija

Zvonimir Zvonar

**BLJESAK I OLUJA – HRVATSKE VOJNE AKCIJE U DOMOVINSKOM
RATU**

Diplomski rad

Mentor: prof.dr.sc. Ivan Balta

Osijek, 2012. godina

SAŽETAK

Domovinski rat posebno je zabilježen u povijest Europe jer je bio prvi veći oružani sukob na europskim prostorima nakon 2. Svjetskog rata. Bio je obrambeno - oslobodilački rat za neovisnost i cjelovitost hrvatske države protiv agresije udruženih velikosrpskih snaga - ekstremista u JNA te Srbije i Crne Gore Hrvatskoj,. Domovinskomu ratu prethodila je pobuna dijela srpskoga pučanstva u Hrvatskoj, koja je izbila u kolovozu 1990. Rat se odvijao, gledajući na strategijsku razinu, kroz 3 etape. U prvoj etapi, do siječnja 1992., izvršena je vojna agresija na Hrvatsku, koja je bila prisiljena na obranu. Oružani sukobi počeli su izbijati u travnju 1991., a uz postupno priklanjanje JNA srpskim pobunjenicima, od kolovoza 1991., prerasli su u izravnu agresiju iz Srbije.

U drugoj etapi, od siječnja 1992. do svibnja 1995., došlo je do zastoja u agresiji i do razmještaja mirovnih snaga UN-a duž crta prijekida vatre. Za Hrvatsku je to bila etapa diplomatskih nastojanja i pregovora te strpljivog jačanja snaga uz provedbu operacija taktičke razine u kojima su oslobođeni manji dijelovi teritorija.

U trećoj etapi, u svibnju i kolovozu 1995., bile su izvedene navalne operacije u kojima je oslobođen najveći dio okupiranoga područja u Posavini i zapadnoj Slavoniji te na Banovini, Kordunu, u Lici i u sjevernoj Dalmaciji.

Najvažnije navalne akcije bile su Oluja i Bljesak. Operacijom Bljesak u samo 31 sat oslobođeno je oko 500 četvornih kilometara teritorija koje je zaposjeo srpski agresor i uspostavljen je nadzor nad autocestom Zagreb-Lipovac. Operacija Oluja je velika vojna operacija u kojoj su Hrvatska vojska i policija oslobodile okupirana područja pod nadzorom pobunjenih Srba, na kojima je bila uspostavljena paradržava tzv. Republika Srpska Krajina. Operacijom je vraćen u hrvatski ustavno-pravni poredak cijeli okupirani teritorij osim istočne Slavonije. Oluja je uz Bljesak ključna akcija koja je dovela do kraja Domovinskog rata. U operaciji je oslobođeno 10.400 četvornih kilometara ili 18,4 posto ukupne površine Hrvatske.

Ključne riječi: Oluja, Bljesak, JNA, Republika Srpska Krajina

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. HRVATSKA U DOMOVINSKOM RATU DO 1995.....	4
2.1. ULOGA JNA U AGRESIJI NA HRVATSKU.....	5
2.2. UN NA PODRUČJU HRVATSKE ZA VRIJEME DOMOVINSKOG RATA.....	6
2.3. DIPLOMACIJA ZA MIRNO RJEŠENJE SUKOBA.....	8
3. VOJNE OPERACIJE PRIJE BLJESKA.....	11
3.1. OPERACIJA MASLENICA I OSLOBAĐANJE MEDAČKOG DŽEPA.....	11
3.2. OPERACIJA CINCAR.....	12
3.3. OPERACIJA ZIMA '94.....	13
3.4. "SKOK 1" I "SKOK 2".....	15
3.5. OPERACIJA "LJETO '95".....	16
4. OPERACIJA "BLJESAK".....	20
4.1. POČETAK I TIJEK OPERACIJE "BLJESAK".....	21

4.2.	SRPSKA ODMAZDA.....	24
4.3.	ODNOS PREMA CIVILIMA.....	24
4.4.	UZROK SRPSKOG PORAZA I KRAJ OPERACIJE.....	25
5.	OPERACIJA “OLUJA”.....	28
5.1.	SEKTOR BANOVINA.....	30
5.2.	SEKTOR KORDUN I SEKTOR LIKA.....	32
5.3.	SEKTOR DALMACIJA.....	33
5.4.	ZRAKOPLOVSTVO.....	34
5.5.	EVAKUACIJE I ISHOD OPERACIJE.....	35
6.	LITERATURA.....	37

1. UVOD

Ovaj diplomski rad će se većinom baviti vojno-osobodilačkim akcijama Olujom i Bljeskom kao najvećim i najbitnijim vojnim pobjedama u Domovinskom ratu. Prikazat ću tijekom odvijanja akcija kao i akcije koje su njima prethodile iz kojih su operacija Oluja i operacija Bljesak uopće bile moguće. Predočiti ću posljedice samih akcija, sudionike akcija i pogled ostatka svijeta kako na cijeli rat tako i na same vojne operacije Oluju i Bljesak. Prikazat ću i kako su te operacije bile neizbježne jer usprkos brojnim pokušajima Hrvatske vlade, Srbi nisu prihvatili ni jedan mirovni sporazum kako bi se spriječilo vojno djelovanje. Pošto diplomatskim putem nije išlo, moralo je vojnim. Stoga ću se u radu osvrnuti i na pokušaje Hrvatske diplomacije kako preko međunarodne zajednice pokušavaju doći mirnim putem do završetka rata. Akcije Oluju i Bljesak sam prikazao kroz sve glavne strateške točke odvijanja samih akcija. Na ovaj rad sam se odlučio jer su vojne akcije Oluja i Bljesak najvažnije hrvatske operacije u Domovinskom ratu koje su dovele do obrane od srpske agresije i naposljetku

2. HRVATSKA U DOMOVINSKOM RATU DO 1995.

Oružani sukobi počeli su izbijati u travnju 1991., uz postupno priklanjanje JNA srpskim pobunjenicima. Hrvarsko vodstvo nastojalo je izbjeći oružani sukob sa znatno nadmoćnijom JNA. No, umjesto mirnog rješenja krize, terorističke akcije srpskih ekstremista u Hrvatskoj u srpnju 1991. Prerasle su u otvorenu i nemilosrdnu agresiju Srbije i Crne Gore, odnosno JNA i srpsko-crnogorskih snaga na Republiku Hrvatsku.¹ Tome je prethodilo proglašenje suverene i samostalne Republike Hrvatske 25. Lipnja 1991.

U prva dva tjedna mjeseca srpnja 1991., na samom početku otvorene agresije na Hrvatsku, poginulo je najmanje 26 gardista i 14 policajaca, a ranjeno 95 pripadnika oružanih snaga Republike Hrvatske. Istodobno je poginulo najmanje 5, a ranjeno 18 civila.²

Od sredine srpnja, na prostorima koje su srpski ideolozi označili kao dijelove “velike Srbije”, napadi srpskih terorista i pripadnika srpskih paravojskih postrojbi na hrvatske građane, posebice na pripadnike ZNG-a i MUP-a RH, postal su svakodnevnica. Tragičan niz zločina, kao i broj ubijenih i ranjenih pripadnika hrvatskih oružanih snaga u napadu srpskih paravojskih postrojbi i JNA povećavao se iz dana u dan. Nakon ubojstva hrvatskih branitelja i civila na Banovini krajem srpnja, kulminirao je 1. kolovoza 1991. pokoljem u Dalju, koji je do kraja razotkrio karakter započetog rata.³

Upravo u razdoblju eskalacije krize, 24. Srpnja 1991. Pokrenuta je inicijativa predsjednika Sabora RH Žarka Domljana, kao jedan od pokušaja hrvatskih vlasti da srpsko pitanje u Hrvatskoj riješe mirnim putem i da pobunjene Srbe odvrate od sudjelovanja u već započetoj agresiji na Hrvatsku. Izradio se nacrt dokumenta “Polazišta u ostvarenju kulturne autonomije, lokalne uprave i samouprave i proporcionalnog sudjelovanja u vlasti srpske nacionalnosti u Republici Hrvatskoj”. Njime je Srbima u Hrvatskoj zajamčeno uz slobodu izražavanja, pravo biranja i slobodna uporaba vlastitog znakovlja, grba i zastave srpskog naroda u Hrvatskoj na mjestima općinske ili županijske u općinama s relativnom ili apsolutnom većinom Srba.⁴ No čelnici dijela Srba nisu prihvatili ni to nego su ostali uvjereni u pobjedu JNA i ostvarenje “ujedinjenja svih Srba na Balkanu u jednu državu.

¹ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2011., Str. 84.

² Nikica Barić, Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.-1995., Golden marketing Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 34.

³ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 84.

⁴ Isto, str. 86.

2.1. ULOGA JNA U AGRESIJI NA HRVATSKU

General JNA Veljko Kadijević iznoseći cilj napada na Hrvatsku govori da je treba potpuno blokirati iz zraka i s mora, ispresjecati Hrvatsku na smjerovima: Gradiška-Virovitica, Bihać-Karlovac- Zagreb, Knin- Zadar, Mostar- Split. Nadalje govori kako treba ovladati istočnom Slavonijom, a zatim brzo nastaviti djelovanje na zapad, spojiti se sa snagama u zapadnoj Slavoniji i produžiti prema Zagrebu i Varaždinu, odnosno granici Slovenije. Istodobno jakim snagama iz područja Herceg Novi – Trebinje blokirati Dubrovnik s kopna i izbiti u dolinu Neretve te na taj način zajednički djelovati sa snagama koje nastupaju u smjeru Mostar – Split te osigurati i držati planiranu granicu samoproglašene “Srpske Krajine”.⁵

Kadijević još u svojoj knjizi zapisuje da je JNA predstavljala osnovu iz koje su formirane tri vojske: Vojska Savezne Republike Jugoslavije(SRJ), Vojska Republike Srpske(BiH) i Vojska Republike Srpske Krajine(RH). Sve tri vojske bile su u funkciji srpske osvajačke politike.⁶

Predviđenom operacijom Hrvatska je trebala biti ispresjecana i prisiljena na bezuvjetnu predaju i prihvata svih srpskih zahtjeva. No, slab odaziv pričuvnika na području 1. i 3. Vojne oblasti doveo je u pitanje te planove. Izlaz iz takvog stanja JNA je pokušala naći prihvaćanjem dobrovoljaca, za što je izrađen i poseban napatuk. Po njemu su dobrovoljci izjednačeni s pravima vojnih osoba i vojnih obveznika. Svaki dobrovoljac trebao je ispuniti prijavu kojom se obvezivao na pridržavanje “postojećih saveznih zakona i drugih akata i naređenja koja reguliraju odnose i život i rad u Jugoslavenskoj narodnoj armiji”. Ona na taj način prihvaća da s njom ratuju razne srpske stranačke paravojne skupine. Zajednički cilj, velika Srbija, izbrisao je između njih ideološke razlike i politička opredjeljenja.

Hrvatska biva napadnuta iz Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine te s vlastitog područja koje je bilo naseljeno pobunjenim srpskim stanovništvom i iz vojarni JNA. Borbe su vođene na bojištima u Slavoniji, Dalmaciji i Lici, ten a Banovini i Kordunu. Preduvjet za uspješnu obranu bilo je blokiranje i osvajanje dijela vojarni i skladišta vojne opreme JNA u Hrvatskoj. Time su hrvatske snage osigurale barem dio oružja nužnog za obranu. Osim toga znatan dio

⁵ Veljko Kadijević, *Moje viđenje raspada: vojska bez države*, Politika, Beograd, 1993. Str. 135.

⁶ Isto, str. 163.

pomoći u naoružanju dalo je i hrvatsko iseljništvo. Krajem rujna 1991. Vijeće sigurnosti UN-a zabranilo je svim državama izvoz vojne opreme i oružja u Jugoslaviju, što je uključilo i Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu. To je dalo JNA izrazitu nadmoć u naoružanju u odnosu na hrvatske oružane snage.⁷

U najžešćem razdoblju agresije 7. listopada 1991. zrakoplovi JNA raketirali su Banske dvore – sjedište Vlade Republike Hrvatske, u središtu Zagreba s ciljem ubijanja predsjednika Republike Hrvatske Franju Tuđmana, predsjednika Predsjedništva SFRJ Stjepana Mesića i predsjednika Saveznog izvršnog vijeća SFRJ Antu Markovića. No atentat nije uspio.⁸

Zahvaljujući vojnoj nadmoći do kraja 1991. JNA je okupirala gotovo trećinu teritorija Republike Hrvatske. Na okupiranom teritoriju pobunjeni Srbi su u Kninu 19. prosinca 1991. Proglasili “Republiku Srpsku Krajinu” i donijeli “Ustav RSK”. S područja koji su nadzirale srpske snage ubijeno je ili protjerano gotovo sve nesrpsko stanovništvo.⁹

2.2. UN NA PODRUČJU HRVATSKE ZA VRIJE DOMOVINSKOG RATA

Vijeće sigurnosti OUN-a donijelo je 21. Veljače 1992. Rezoluciju o pokretanju mirovne operacije i slanju međunarodnih zaštitnih snaga u Republiku Hrvatsku za razdoblje od 12 mjeseci. Cilj ove operacije ispunjen je samo djelomično: JNA je napustila Hrvatsku (nakon što je naoružala pobunjene Srbe u RH i osigurala im logistiku te kadrovsku pomoć), a teško oružje pobunjenih Srba stavljeno je u skladišta pod zajedničkim nadzorom UNPROFOR-a i Srba.¹⁰

Snage UN-a nisu ispunile većinu svojih zadaća. U razdoblju mandata UN-a (dakle pod zaštitom snaga UN-a) na okupiranom području RH ubijeno je više stotina civila Hrvata (znatno više nego što je tijekom operacije “Oluja” stradalo civila od djelovanja hrvatskih snaga), a više tisuća civila je protjerano. Usprkos tomu, nitko iz zapovjednih struktura UN-a

⁷ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 88. – 89.

⁸ Isto, str. 89.

⁹ Isto, str. 105.

¹⁰ Isto. Str 128.

nije odgovarao za svoje propuste u zaštiti života i imovine građana nesrpske nacionalnosti u UNPA zonama.¹¹

Uz obrambeni rat, Hrvatska je vodila i diplomatsku bitku za međunarodno priznanje. Za njezin pozitivan ishod bila su važna mišljenja međunarodne Arbitražne komisije utemeljene radi pravne pomoći Konferenciji o miru u Jugoslaviji, koja je s radom počela u rujnu 1991. U Haagu. Arbitražna komisija, poznata kao "Badinterova komisija" tijekom prosinca 1991. I siječnja 1992. Ustanovila je: da se SFRJ nalazi u procesu raspada, da je na republikama da riješe problem sukcesije država koje proizlaze iz tog procesa, da srpsko stanovništvo u Hrvatskoj ima pravo na uživanje svojih prava koja manjinama i etničkim skupinama priznaju međunarodno pravo i odredbe Konvencije o miru u Jugoslaviji od 4. studenog 1991. Republike moraju članovima tih manjina i tih etničkih skupina omogućiti uživanje prava i temeljnih sloboda čovjeka koje priznaje međunarodno pravo, uključivši u slučaju potrebe i njihovo pravo na izbor nacionalnosti. Ustanovljeno je nadalje da se vanjske granice moraju u svim slučajevima poštovati, da se demarkacije između Hrvatske i Srbije mogu mijenjati jedino slobodnim i zajedničkim sporazumom, da u nedostatku tako postignutog sporazuma, prijašnja razgraničenja dobivaju svojstvo granica zaštićenih međunarodnim pravom, da nikakva promjena postojećih granica i crta razgraničenja postignuta silom ne može proizvesti pravne učinke.¹²

Na temelju tih razmišljanja države Europske Zajednice (Austrija, Belgija, Danska, Francuska, Grčka, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Njemačka, Portugal, Španjolska i Velika Britanija) priznale su 15. siječnja 1992. Republiku Hrvatsku kao neovisnu i suverenu državu. Prije toga, do kraja 1991. Hrvatsku su priznale Slovenija (26. lipnja), Litva (30. srpnja) i Ukrajina (11. prosinca), te tadašnje članice UN-a Latvija (14. prosinca), Island (19. prosinca) i Estonija (31. prosinca), a 13. siječnja 1992. i Sveta Stolica. Potpunu međunarodnu afirmaciju i vrhunac diplomatske borbe za međunarodno priznanje, Republika Hrvatska je postigla 22. svibnja 1992 kada je kao 178. članica, primljena u Organizaciju Ujedinjenih naroda. Međunarodno priznanje dalo je snažan poticaj Vladi Republike Hrvatske da uz

¹¹ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 130

¹² Isto, str. 131.

pomoć europske i svjetske diplomacije pokuša mirnim putem reintegrirati okupirane dijelove svoga teritorija.¹³

2.3. DIPLOMACIJA ZA MIRNO RJEŠENJE SUKOBA

Hrvatska diplomacija tražila je mirno rješenje za sukobe u Republici Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini, u okviru međunarodno priznatih granica. U svom govoru na 48. Zasjedanju Opće skupštine UN-a u New Yorku 28. Rujna 1993., hrvatski predsjednik Franjo Tuđman sa žaljenjem je ustvrdio da “agresija Srbije i Crne Gore protiv Hrvatske, te zatim Bosne i Hercegovine, nije energičnije suzbijena”. Naveo je “čudne standard međunarodne zajednice, koja prvo traži od Hrvatske da pregovara s agresorom, a zatim je zbog toga optužuje”. Podsjetio je da “sankcije protiv Jugoslavije moraju ostati na snazi sve dok ona ne prestane s agresijom protiv Hrvatske” te izrazio nezadovoljstvo zbog “neučinkovitosti UNPROFOR-a”. Glede Bosne i Hercegovine, naglasio je da je Hrvatska među prvima priznala tu državu, te “da je za izbjeglice iz nje učinila više nego čitav svijet zajedno i da to nastavlja činiti usprkos muslimanskoj agresiji na prostore hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini, no da je došlo do točke kad neki novi kompromisi postaju nemogući”.¹⁴

Među ostalim aktivnostima, predsjednik RH Franjo Tuđman je “duboko zabrinut neuspjehom svih nastojanja za zaustavljanje rata i oružanih sukoba na području Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine”, 1. studenoga 1993. svim relevantnim svjetskim čimbenicima predložio mirovnu inicijativu za zaustavljanje rata i ratnih strahota na području bivše Jugoslavije. U njezinom prvom poglavlju, pod naslovom “Prijedlog provedbe mirovnog plana na području pod zaštitom Ujedinjenih naroda u Hrvatskoj”, Republika Hrvatska, odnosno Vlada Republike Hrvatske, izrazila je spremnost: da u roku od 15 dana zaključi sporazum o prekidu svih neprijateljstava s predstavnicima lokalnih Srba, kojima se jamči lokalna i kulturna autonomija; da odmah pristupi normalizaciji cijelog društvenog i gospodarskog života u UNPA: otvaranjem, bez odgode, dvih cestovnih i željezničkih prometnica na cijelom području Republike Hrvatske, otvaranjem Jadranskog naftovoda i popravkom te puštanjem u redovni rad postrojenja za prijenos nafte, električne energije i vodoopskrbe na cijelom području Hrvatske, neodgodivim povratkom svih prognanika na

¹³ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 132

¹⁴ Isto, str. 150.

svoja prebivališta pod nadzorom i uz djelotvornu pomoć UNPROFOR-a i vlasti Republike Hrvatske, poduzimanjem mjera za uspostavu normalnog života u UNPA, uključujući uspostavu svih komunikacija, opskrbu svega, tj. i srpskog stanovništva (bez diskriminacije) u predstojećem zimskom razdoblju, obnovu zdravstvene i socijalne zaštite, normalan rad školstva, opskrbu električnom energijom i ostalim energentima, isplate mirovina, primanje u službu svih državnih službenika te uključenje svih ostalih djelatnosti u sveukupan gospodarski i pravni sustav Republike Hrvatske, kao i izradom planova i poduzimanjem mjera za ravnopravno uključenje područja UNPA u gospodarsku obnovu Hrvatske; davanje pune lokalne autonomije u okviru Ustavnog zakona o kotarevima Knin i Glina, u kojima Srbi čine natpolovičnu većinu stanovništva, osiguranja prava na kulturnu autonomiju srpske etničke zajednice na cijelom području Hrvatske, a osobito prava na odgoj i obrazovanje na njihovom jeziku i pismu prema posebnim nastavnim programima te dvojezično ispisivanje toponima na području gdje imaju natpolovičnu većinu, provođenje izbora za lokalne – kotarske i općinske – samoupravne vlasti, pod međunarodnim nadzorom, osnivanje posebnih policijskih uprava u kotarevima Knin i Glina u kojima bi nacionalni sustav službenika odgovarao nacionalnom sastavu pučanstvu prema posljednjim popisima; na osnivanje posebnog međunarodnog tijela za nadzor te posebnog Suda za prava čovjeka, kojemu će se moći obratiti svaki građanin nakon iscrpljivanja uobičajenog pravnog puta, a sve to zbog osiguranja pune građanske i političke ravnopravnosti i djelotvorne zaštite građanskih i etničkih prava Srba u Hrvatskoj; na pregovore o političkom rješenju svih otvorenih problema osim onih koji bi dovodili u pitanje teritorijalni integritet i suverenitet Republike Hrvatske.¹⁵

Spomenuta mirovna inicijativa sastojala se od još dva poglavlja – “Prijedlog za okončanje rata i uspostavu mira u Bosni i Hercegovini” i “Prijedlog mjera za trajno učvršćenje mira”, u kojem je između ostalog predloženo: da sve države s područja bivše Jugoslavije, u okviru Mirovne konferencije i pod pokroviteljstvom glavnog tajnika i Vijeća sigurnosti UN-a, potpišu svečanu deklaraciju o međusobnom priznanju samostalnosti i suverenosti svih novonastalih država, u njihovim međunarodno priznatim granicama; da u roku od 3 mjeseca potpišu sporazum o sukcesiji prava i obveza svih država nasljednica bivše Jugoslavije na temelju odluka Arbitražne komisije; ted a se u okviru konferencije potpiše svečana deklaracija i poštovanju prava nacionalnih manjina i etničkih zajednica, prema

¹⁵ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 150. – 151.

međunarodnim standardima i konvencijama, uz uspostavu međunarodne kontrole primjene tih sporazuma.¹⁶

Navedenom mirovnom inicijativom, koja je sadržavala realne političke i gospodarske zahtjeve, hrvatsko vodstvo je pobunjenim Srbima u Hrvatskoj poslalo jasne signale a je problem pobunjenih i okupiranih područja spremno riješiti mirnim putem.¹⁷

Snažnu potporu traženju mirnog rješenja u okviru međunarodno priznatih granica RH pružala je vatikanska diplomacija i tadašnji papa Ivan Pavao II., Poljak. To je potvrdio u rujnu 1994. Dolaskom u Zagreb, u posjet Crkvi u Hrvata i Republici Hrvatskoj. I rezolucije OUN-a nedvojbeno su potvrdile da je teritorij pod nadzorom srpskih snaga “privremeno okupiran, a sastavni dio Republike Hrvatske”. Primjerice, Rezolucija Opće skupštine UN-a o stanju na okupiranim područjima Hrvatske, čiji su nacrt sponzorirale 24 države, uključujući i Sjedinjene Američke Države, jasno je dijagnosticirala problem i istaknula “da su teritoriji uključeni u Zaštićena područja Ujedinjenih naroda integralni dio Republike Hrvatske”. Spomenutom rezolucijom izražena je “uznemirenost i zabrinutost činjenicom da sadašnje stanje u hrvatskim područjima pod upravom Srba ‘de facto’ dopušta i promiče stanje okupacije dijelova suverenog hrvatskog teritorija te time ozbiljno prijeti suverenitetu i teritorijalnom integritetu Republike Hrvatske”. Stoga su pozvane sve strane, “a osobito Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), da u potpunosti poštuju sve rezolucije Vijeća sigurnosti u vezi sa stanjem u Republici Hrvatskoj i da strogo poštuju njezinu teritorijalnu cjelovitost”. S tim u vezi zaključio je da su “djelovanja u cilju postizanja uključena okupiranih teritorija Hrvatske u administrativni, vojni, obrazovni, prometni sustav i sustav komunikacija Savezne Republike Jugoslavije nezakonita i moraju odmah biti prekinuta”. Gotovo isto se navodi u Rezoluciji Opće skupštine Ujedinjenih naroda, od 9. prosinca 1994. Kojom se naglašava važnost očuvanja teritorijalnog integriteta RH u okviru međunarodno priznatih granica.¹⁸

3. VOJNE OPERACIJE PRIJE BLJESKA

¹⁶ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 151

¹⁷ Nikica Barić, Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.-1995., str. 46.

¹⁸ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 152.

Vrlo znakovita bila je i Odluka VS UN-a od 1. Travnja 1995. Kojom UNPROFOR u Hrvatskoj postaje UNCRO (Operacija Ujedinjenih naroda za obnosu povjerenja u Hrvatskoj) i preuzeo obvezu nadzora međunarodno priznatih granica Republike Hrvatske. Usprkos tomu, vodstvo pobunjenih Srba u Hrvatskoj, oslanjajući se na pomoć Srbije, odbijalo je svaki mirovni prijedlog koji je predviđao povratak okupiranog teritorija RH u hrvatsko državno-pravni poredak. U namjeri da stvore novu srpsku državu i da je pripoje Srbiji, pobunjeni Srbi u Hrvatskoj nisu bili spremni prihvatiti niti jednu drugu političku opciju, posebice ne suživot s Hrvatima u istoj državi. Hrvatska je zbog toga, da bi oslobodila okupirane dijelove svog teritorija i spriječila daljnje napade pobunjenih Srba, morala poduzeti ograničene vojne akcije.¹⁹

Primjerice, prvog dana ožujka 1992. Hrvatske snage zauzele su Nos Kalik, nedaleko od Drniša. No, akcija dijela snaga Operativne zone HV-a Osijek na Baranju, 3. travnja 1992. nije bila uspješna. Obje akcije inicirane su od lokalnih razina zapovjedanja. Potom je akcijom "Jaguar" Hrvatska vojska od 23. svibnja 1992. oslobodila brdo Križ u zaleđu Bibinja kod Zadra, s kojeg su srpski teroristi ugrožavali promet Jadranskom magistralom.²⁰

3.1. OPERACIJA MASLENICA I OSLOBAĐANJE MEDAČKOG DŽEPA

U travnju 1992. Hrvatska vojska je zaustavila prodor srpskih postrojbi iz Bosne i Hercegovine prema obali Jadranskog mora, čiji je cilj bio potpuna okupacija najjužnijeg dijela Hrvatske. Hrvatski vojnici potom su deblokirali Dubrovnik i do kraja listopada 1992. Oslobodili okupirani teritorij na jugu Hrvatske. Na inicijativu lokalnih zapovjednika Hrvatska vojska je 21. lipnja 1992. brzim udarom oslobodila Miljevačku visoravan s koje su pobunjeni Srbi granatirali Šibenik i okolna mjesta. Početkom siječnja 1993. operacijom "Gusar", odnosno "Maslenica" kako se naziva u javnosti, i akcijom Peruča oslobođen je dio Velebita i zadarskog zaleđa s Novskim ždrilom, te hidroelektrana Peruča nedaleko od Sinja. Izgradnjom mosta kod Maslenice ponovo je uspostavljena veza između sjeverne i južne Hrvatske, koja je bila prekinuta od rujna 1991. A oslobađanjem HE Peruča omogućena je normalnija opskrba Dalmacije električnom energijom. Srpske postrojbe pokušale su

¹⁹ Nikica Barić, Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.-1995., str. 50.

²⁰ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 153.

eksplozivom srušiti njezinu branu i izazvati golemu ljudsku i ekološku katastrofu u donjem toku rijeke Cetine, no pretrpljena oštećenja su brzom reakcijom ipak sanirana.²¹

U rujnu 1993. Hrvatski vojnici i policajci iznenadnom akcijom oslobodili su prostor Medačkog džepa – tri sela Počitelj, Čitluk i Divoselo, odakle je srpsko topništvo razaralo Gospić. Za odmazdu, “Srpska vojska Krajine” je raketirala Karlovac, Lučko, Samobor, Jastrebarsko, Ivanić Grad, Kutinu, Popovaču, Gospić i druge hrvatske gradove, u kojima su stradale brojne civilne žrtve, a VS UN-a zatražilo je od HV-a povlačenje na položaje uspostavljene prije spomenute akcije.²²

3.2. OPERACIJA CINCAR

Tijekom listopada 1994. Armija BiH je započela značajnije napadne operacije u zapadnoj BiH. Jedan od pravaca napada bio je i u području Kupresa u odgovornosti 7. korpusa Armije BiH. Područje Kupresa bilo je u rukama bosanskih Srba, uključujući strateški važan prijevoj Malovan i još važniji prijevoj Kupreška vrata. Strateška važnost tog područja bila je nemjerljiva. Bošnjacima je to područje bilo od strateške važnosti jer bi oslobađanje ceste Bugojno-Livno moglo bitno popraviti opskrbe rute iz Dalmacije prema srednjoj Bosni. S druge strane, i HVO-u je to područje bilo zanimljivo jer bi uklanjanje Srba s kupreške visoravni smanjilo vjerojatnost napada bosanskih Srba prema Šujici, Livnu i Tomislavgradu. Stoga je donešena odluka o uključivanju snaga HVO-a u operacije Armije BiH.²³

Operacija Cincar bila je prva združena operacija HVO-a i Armije BiH nakon potpisivanja Washingtonskog sporazuma u proljeće 1994. Oslobođeno je područje ukupne površine 400 četvornih kilometara, vojska bosanskih Srba je odbačena dalje od planine Cincar, otvorena je cesta Bugojno -Livno, oslobođen je veći dio strateški važnog Kupreškog polja te sam gradić Kupres i okolna sela. Od strane HVO-a poginula su samo tri vojnika, a ranjeno ih je nekoliko.²⁴

No, velik je uspjeh operacije bio i uspješna koordinacija Armije BiH i HVO-a čime se pokazalo da bi daljnja suradnja tih dviju vojski promijenila stratešku situaciju u ratu u BiH.

²¹ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 156.

²² Janko Bobetko, Sve moje bitke, Vlastita naklada, Zagreb, 1996., str. 210.

²³ Zdenko Radelić i dr., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, Školska knjiga, Zagreb, 2006. , str. 98.

²⁴ Isto, str. 99.

3.3. OPERACIJA ZIMA '94.

Operacija Zima '94 odvijala se u razdoblju od 29. studenog do 24. prosinca 1994. godine na području Livanjskog polja i planine Dinare. Oslobođeno je područje širine 10 km i dubine 20 km - ukupno 200 četvornih kilometara. Srbi su poraženi na Dinari i veći dio Livanjskog polja našao se pod nadzorom HV-a i HVO-a, a posredno je spašena Bihaćka enklava.

U studenome 1994. Bihać postaje ključ rata kako za RH tako i za BiH. Naime, Srbi su pokrenuli snažu ofanzivu prema Bihaću, u koordinaciji s postrojbama SVK i Abdićevim autonomašima iz Velike Kladuše. Ofanziva je bila toliko snažna da je izgledalo da će Bihać pasti svakog časa - vojni milje međunarodne zajednice, pa i SAD, smatrao je pad Bihaća gotovim činom. Pad Bihaća pitanje je sata, a ne više dana, govornici su povjerljive obavještajne informacije. Tijekom rata u BiH, Hrvatska je zračnim mostom intenzivno pomagala obranu Bihaća, dostavom oružja, streljiva i svih drugih potrepština. U slučaju eventualnog pada Bihaća u ruke bosanskih Srba, Hrvatska bi se našla izravno ili neizravno u potpuno izgubljenoj vojničkoj poziciji, a pregovori na razini Kontaktne skupine jednostavno više ne bi imali nikakva smisla. Nestajanjem Bihaćke enklave tzv. Republika Srpska Krajina i Republika Srpska bile bi čvrsto povezane, otvorila bi se jaka prometna komunikacija Beograd-Banja Luka-Knin, stvorio bi se ogroman kompaktan srpski prostor koji bi dopuštao Srbima veliku operativnu dubinu, vjerojatnost njihovog ujedinjenja bi bila vrlo velika. Padom Bihaća Hrvatska bi nakon toga iznimno teško uspostavila ozbiljnu vojnu, ali i političku ravnotežu i bila bi jednostavno prisiljena prihvatiti gotovo sve uvjete Martića, Karadžića i Mladića. To bila konačna i definitivna pobjeda Srba. Osim toga, pad Bihaća vjerojatan bi donio novi težak zločin srpskih snaga i humanitarnu krizu nesagledivih razmjera, znatno veću od one koja se nepunu godinu kasnije dogodila u Srebrenici.²⁵

Stoga je hrvatski vojni vrh razmatrao moguće vojne opcije pomoći Bihaću. Jedna opcija je bila totalni napad na RSK, međutim, toj opciji Amerikanci nikako nisu bili skloni. Stoga se odlučilo Bihaću pomoći neizravno – HV i HVO napast će vojsku bosanskih Srba tamo gdje najmanje očekuju - u Livanjskom polju i na planini Dinari.

²⁵ Davor Domazet – Lošo, Hrvatski domovinski rat 1991. – 1995.(strateški pogled), Udruga hrvatski identitet i prosperitet, Zagreb, 2010., str. 294.

Cilj operacije bio je posredno oslabiti pritisak bosanskih Srba na zaštićeno područje Bihaća, potisnuti neprijatelja s Dinare i Livanjskog polja, te sa Golije i Staretine. Zatim, posredno, utjecati na stabilnost situacije u Kupreškom polju i otkloniti mogućnost da Srbi iz Livanjskog polja pokušaju bočnim udarima ugroziti Sinj. Također, povećati sigurnost Livna.²⁶

Problemi u planiranju operacije bili su dovodjenje u pitanje Zagrebačkog sporazuma, izbor postrojbi za djelovanje u zimskim uvjetima te kako osigurati legalnost akcije, s obzirom da su je trebale provesti regularne postrojbe HV-a.

Operacija počinje 29. studenog 1994, kada se borbene skupine 126. domobranske pukovnije ubacuju u međuprostor neprijatelja koji ništa i ne sluti. Dan kasnije, 30. studenog 1994. počinju frontalni udari na iznenađene postrojbe bosanskih Srba. Tijekom idućih dana, sve do 7. prosinca 1994. hrvatske snage (7.GBr, 4.GBr, 114. Br. i 80. dp.) u krajnje nemogućim, zimskim uvjetima surove mećave uspijevaju ovladati visovima Dinare i toga dana dolazi do stabilizacije bojišnice na Dinari. Također, tog dana se pokreće i napad na istočnoj strani Livanjskog polja (5. gbr; 1. HGZ; 22. DO. i SP MUP-a HRHB). Bobena djelovanja i pomaci na bojišnici su trajali do 24. prosinca 1994. kada se operacija smatra završenom. Oslobođeno je područje širine 10 km i dubine 20 km - ukupno 200 četvornih kilometara. Srbi su poraženi na Dinari i veći dio Livanjskog polja našao se pod nadzorom HV-a i HVO-a. Međutim, Srbi su s istaknutih uzvišenja na planinama Dinari i Staretini i dalje paljbom mogli nadzirati aktivnosti u Livanjskom polju i bočnim udarima ugroziti oslobođeno. U akciji Zima 94 poginulo je 29 branitelja, 19 ih je teško, a 39 lakše ranjeno, dok su trojica nestala.²⁷

Tom značajnom operacijom Hrvatska vojska ovladala je planinskim visovima oko Livanjskog polja, čime su stvoreni uvjeti za pripremu i provedbu operacije Oluja. Operacija Zima '94 odvijala se u ekstremnim zimskim vremenskim uvjetima, po visokom snijegu, snježnoj oluji i uz vrlo niske temperature i do -20 celzijevih stupnjeva. Zbog neprekidnog boravka i borbenog djelovanja u takvim vremenskim uvjetima mnogi su hrvatski vojnici u ovoj operaciji pretrpjeli smrzavanje pojedinih ekstremiteta (ruku i nogu) koji su im morali biti amputirani. Zbog toga je operacija Zima 94 u povijest Domovinskog rata ušla kao primjer iznimnih fizičkih i moralnih napora kroz koje su prolazili hrvatski

²⁶ Zdenko Radelić i dr., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, str. 170.

²⁷ <http://domovinskirat.xtreemhost.com/articles/zima94.html>

branitelji u obrani od agresije i oslobađanju okupiranog teritorija. U konačnici, napadi Srba na Bihać su oslabili i Bihaćki branitelji su dobili značajan predah. U narednim danima i tjednima Armija BiH i HVO Bihaća povratit će okupirana sela i odbaciti neprijatelja dalje od Bihaća. Time je sačuvana presudna Bihaćka enklava u dramatičnim trenucima Domovinskog rata i rata u BiH.²⁸

3.4. “SKOK 1” I “SKOK 2”

Operacija Skok 1 je bila jednodnevna akcija HV-a i HVO-a, kada su Srbi 7. travnja 1995. ponovno poraženi na Dinari. Oslobođeno je dodatnih 75 četvornih kilometara. Hrvatske su se snage proširile bočno, prema zapadnoj strani, pa je time sigurnost postrojbi na Dinari postala stabilnija, a posebice sigurnost Livanjskog polja.²⁹

Operaciji Skok 1 prethodila je operacija Zima '94 tijekom koje je zauzeta glavnina Livanjskog polja i važni visovi planine Dinare. Međutim, operacija Zima '94 završila je na Badnjak 1994. i zauzeti položaji nisu bili dovoljno povoljni.

Cilj provedbe operacije je bio zauzeti povoljnije položaje na Dinari u područjima Crvene Grede i Zelenog Brda, približiti se selu Uništa i selu Cetina te isključiti mogućnost protunapadaja neprijatelja iz smjera sela Uništa.

Na planini Dinari iznad Knina hrvatske postrojbe oslobodile su područje širine 15, a dubine 5 km, ukupne površine 75 četvornih kilometara. Zauzet je i strateški iznimno važan vrh Veliki Bat iznad sela Uništa s kojeg se mogao vizualno uočiti i grad Knin. HV je stavio pod paljbenu nadzor neprijateljska uporišta na području Uništa i Cetine; pokušaji neprijatelja, koji je djelovanjem topništva iz okruga sela Cetine (teritorij Republike Hrvatske) prekršio Zagrebački sporazum, da u protunapadima vrati izgubljene položaje, nisu uspjeli. Poginuli pripadnici HV u toj operaciji su Robert Rai] pripadnik 14. TRD HV, Tomislav Krajnik iz Lobora u Hrvatskom Zagorju, pripadnik 7. GBR HV i dr.³⁰

Važan segment operacija na Dinari bio je zahtjevan i iznimno težak posao probijanja cesta na vrlo nepristupačnom planinskom području putem kojih se na najviše visove Dinare moglo

²⁸ Zdenko Radelić i dr., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, str. 170.

²⁹ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 246.

³⁰ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 246.

dopremiti teško naoružanje - topovi i tenkovi. Probijanje cesta obavila je inženjerija HV i HVO-a pod vodstvom generala Ljube Česića Rojsa. Time je učinjen kolosalni starteški preokret - do tada nepristupačna planina Dinara postala je glavna cesta prilaza tenkovima HV-a, što će posebno doći do izražaja u predstojećoj operaciji "Oluja".³¹

Operacija Skok 2 je izvedena je od 4. do 11. lipnja 1995. na Dinari i Livanjskom polju. Njome je oslobođen dodatni prostor od 450 četvornih kilometara te je pod nadzor stavljeno cijelo Livanjsko polje. Otad se mogla nadzirati i Cetinska dolina te Vrličko polje, kao i dio Glamočkog polja te put Glamoč-Bosansko Grahovo. Cilj provedbe operacije je bio razbiti neprijatelja na smjeru koji vodi prema Bosanskom Grahovu i staviti pod kontrolom dalekometnog topništva Bosansko Grahovo i Glamoč. Oslobođeno je područje širine 30 km, a dubine 14 km - ukupne površine oko 450 četvornih kilometara. Hrvatske postrojbe (HV i HVO) potisnule su neprijatelja prema Bosanskom Grahovu i Glamoču. Hrvatska vojska ovladala je jakim srpskim uporištem Crni Lug i okolnim selima te dijelovima planine Šator. Time je Livanjsko polje u cijelosti osigurano za manevarski prostor hrvatskih postrojba, koje su spojene od Dinare preko Šator planine i Staretine sve do Kupreških vrata, a pod nadzor hrvatskog topništva stavljena je važna komunikacija Glamoč- Bosansko Grahovo u BiH te Cetinska dolina i Vrličko polje u Hrvatskoj.³²

3.5. OPERACIJA "LJETO '95"

Operacija "Ljeto '95." događala se od 25. do 30. srpnja 1995. godine kojom su oslobođeni Bosansko Grahovom i Glamoč te šira područja, ukupno oko 1600 četvornih kilometara. Srbi su u sjevernoj Dalmaciji dovedeni u poluokruženje, sa samo dva moguća izlaska prema BiH. Stvoreni su preduvjeti za oslobađanje Knina, sjeverne Dalmacije i Like.

Početkom srpnja 1995. Srbi u BiH preuzimaju inicijativu na područjima UN-ovih "zaštićenih zona", s namjerom da definitivno ovladaju područjima Srebrenice, Žepe, Goražda i Bihaća. Tako Srebrenica pada u ruke Srba 11. srpnja 1995. nakon čega je svijet vidio nezapamćeni egzodus i stravičan pokolj preko 7000 Bošnjaka. To je bio najgori pokolj u Europi nakon 2.

³¹ Isto, str. 246.

³² Isto, str. 247.

svjetskog rata. Nedugo nakon Srebrenice pada i Žepa, a Srbi se okreću napadu na Bihać i Bihaćku enklavu na koji su 19. srpnja 1995. krenule jake snage VRS (2. krajiški korpus) s namjerom da ovladaju i tom enklavom u kojoj se u okruženju još od 1992. godine nalazilo gotovo 200.000 ljudi.³³

Sve je izgledalo kao situacija u studenom 1994. koja je prethodila operaciji Zima '94. Bihać je opet došao u smrtnu opasnost, napadan s tri strane - s istoka i juga postrojbe 2. Krajiškog korpusa VRS, sa sjevera Abdićevi autonomaši, a sa zapada snage SVK, (jačine Korpusa specijalnih snaga te nekoliko brigada i oklopnih i topničkih sastava iz 15. i 39. korpusa). Dana 23. srpnja 1995. vojna situacija oko Bihaća je bila iznimno kritična i taj dan je ubilježen u povijest obrane Bihaća kao najteži dan obrane.³⁴

Tadašnja Republika i Federacija BiH uputile su poziv Republici Hrvatskoj da pruži hitnu vojnu i svaku drugu pomoć u obrani od agresije, osobito na kritičnom području Bihaća. Dana 22. srpnja 1995. održani su u Splitu razgovori vodstava Hrvatske i BiH gdje je donesena Deklaracija o oživotvorenju Sporazuma iz Washingtona, zajedničkoj obrani od srpske agresije i postizanju političkog rješenja u skladu s naporima međunarodne zajednice. Deklaracija je osnažila Sporazum o prijateljstvu i suradnji od 21. srpnja 1992. godine. Dogovorena je koordinacija oružanih snaga Hrvatske i BiH, čime je konačno legalizirana prisutnost regularnih postrojbi Hrvatske vojske na teritoriju BiH.³⁵

Ante Gotovina izvješćuje dr. Franju Tuđmana da vojska neće moći izdržati još jednu zimu na Dinari. Stoga se donosi odluka o pokretanju operacije koja bi bila pandan operaciji Zima '94. Nova Operacija zvala se - Ljeto '95. Cilj operacije je bio zaustaviti neprijateljsku ofenzivu na Bihać, osloboditi gradove Bosansko Grahovo i Glamoč i stvoriti preduvjete za oslobođenje Knina i ostalog područja u sjevernoj Dalmaciji i Lici.

Bosansko Grahovo i Glamoč branile su postrojbe iz sastava 2. Krajiškog korpusa VRS. Međutim, zbog značajnijeg angažmana na osvajanju Bihaća srpska obrana Bosanskog Grahova i Glamoča bila je slaba, a činili su je neiskusni vojnici, Srbi iz Hrvatske ili Bosne i Hercegovine koji su ranije izbjegli u Srbiju, gdje su mobilizirani i vraćeni na ratište. Opskrba

³³ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 249.

³⁴ Zdenko Radelić i dr., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, str. 162.

³⁵ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 249

ovih malobrojnih snaga bila je iznimno loša; topništvo SVK na Šatoru ostalo je bez streljiva, a oskudijevalo se gorivom, pa čak i hranom.

Operacija Ljeto '95 počinje 25. srpnja 1995. snažnim, energičnim napadom iz dva smjera: iz područja brda Gnjat i sela Crni Lug kreću postrojbe 4., 7. i 9. gardijske brigade HV-a te 114. brigada HV-a oslobađajući Grkovce, Peulje (Gornje, Donje), Crnomarkovići, Zadrugu, Čitluk i Nuglašić, ovladavaju planinom Šator te ostvaruju nadzor nad najvažnijom komunikacijom Knin-Bosansko Grahovo-Drvar. Nakon 3 dana, 28. srpnja 1995. hrvatske snage ulaze u Bosansko Grahovo. U slijedeća dva dana hrvatske snage napreduju dalje prema Drvaru i izbijaju u područje prijevoja Derala; iz područja planine Šator kreću postrojbe 1. Hrvatskog Gardijskog Zdruga, 1. Gardijska brigada HV-a, 81. Brigada HV-a, 3. Gardijska brigada HVO-a i specijalne postrojbe MUP-a HRHB. Idući na istok i jugoistok dolaze u Glamočko polje sleđa i nakon 4 dana, 29. srpnja 1995. ulaze u Glamoč. Idućeg dana se bojišnica stabilizira. Kao odmazdu za pretrpljene gubitke u ljudstvu i teritoriju, Srbi su izveli zrakoplovno bombardiranje livanjskog područja.³⁶

Operacija Ljeto '95 bila je uveritira u Oluju. Oslobođeno je područje ukupne površine 1600 četvornih kilometara uključujući gradove Bosansko Grahovo i Glamoč. Zauzimanjem Bosanskog Grahova hrvatske snage izbile su na prilaze Kninu i presjekle jedinu komunikaciju koja iz Knina preko Drvara vodi prema Banji Luci. Vojska Republike Srpske odbacena je dublje u Bosnu, a Knin i cjelokupno područje Dalmacije pod okupacijom srpskih odmetnika gubi najvažniju prometnicu i dolazi u poluokruženje. Istovremeno, inženjerija SVK otpočinje danonoćnim radovima na osposobljavanju jedine preostale prometnice koja izvodi prema Bosni (Knin-Otrić-Srb-Gornji Lapac). Nakon stabiliziranja bojišnice na dostignutim položajima od prijevoja Derala do Kupreškog polja, počinje priprema za Operaciju Oluja.

Ratno stanje na cjelokupnom području tzv. RSK proglašeno je već 28. srpnja. Među srpskim odmetnicima počinje se širiti strahovita panika, a srpski zapovjednici zatekli su se u čudu jer su u potpunosti izgubili zaleđe. Ako se i očekivao napad HV-a, očekivao se iz pravca Zadra ili Splita, nikako iz pravca Bosanskog Grahova, čime je cjelokupan prethodni plan obrane RSK prestao biti aktualan. Bježanje stanovništva prema Bosni započinje već idućeg dana, 29.

³⁶ <http://domovinskirat.xtreemhost.com/articles/ljeto95.html>

srpnja 1995. i to najprije iz Knina gdje su imućniji stanovnici i oni koji su bili svjesni ranjivosti RSK na brzinu popakirali najnužnije i s obiteljima se zaputili put Bosne.

4. OPERACIJA “BLJESAK”

Početakom 1995. vodstvo pobunjenih Srba odbilo je novi prijedlog međunarodne zajednice tzv. “Plan Z4” političkom rješenju krize u Hrvatskoj. Plan je predvidio iznimno široku autonomiju Srba u Hrvatskoj, gotovo “državu u državi”, na području predviđenih kotareva Gline i Knina, koji bi obuhvatili sve općine s većinskim srpskim stanovništvom. Time su srpski političari jasno pokazali da ni pod kojim uvjetima neće prihvatiti ni mirnu reintegraciju u ustavnopravni poredak RH, ni suživot s Hrvatima. Budući da su propali i svi kasniji pokušaji hrvatske vlasti i

međunarodne zajednice da diplomatskim putem riješi pitanje okupiranog teritorija, Hrvatska je početkom svibnja 1995. provela novu oslobodilačku vojno-redarstvenu operaciju “Bljesak”, u kojoj je oslobođeno 600 kilometara kvadratnih preostalog okupiranog teritorija zapadne Slavonije.³⁷

Hrvatske vlasti radile su na provođenju Gospodarskog sporazuma, nadajući se da će tako započeti vojna reintegracija okupiranih područja u hrvatski ustavno-pravni sustav. Hrvatska vojska istovremeno je pripremala planove za vojno oslobađanje područja. Već početkom prosinca 1994. počele su pripreme za akciju “Bljesak”, odnosno oslobađanje zapadne Slavonije. Bilo je očigledno da će Srbi i dalje ometati i otežavati provođenje Gospodarskog sporazuma.³⁸ Sporazum koji je u prosincu 1994. godine otvorio autocestu Zagreb-Okučani-Lipovac pružio je povod za pokretanje napadne operacije HV za oslobađanje zapadne Slavonije. Budući da je sporazumom bilo omogućeno da se u zajedničkom prometu po cesti, prvi put poslije 1991. godine, sretnu Srbi iz RSK i Hrvati.³⁹

Dana 28. travnja. 1995. jedan hrvatski prognanik je iz osobne osvete ubio jednog Srbina iz okupiranog dijela zapadne Slavonije, koji je autoputom došao na područje pod hrvatskom kontrolom. Nakon toga srpski civili napali su vozila koja su prolazila dijelom autoputa koji je bio pod njihovim nadzorom, pa je on zatvoren za promet. Ovo je bio dobar povod za hrvatsku akciju oslobađanja tog područja. Hrvatska vojska i policija započele su u rano jutro 1. svibnja 1995. akciju “Bljesak”.⁴⁰

4.1. POČETAK I TIJEK OPERACIJE “BLJESAK”

Posljednji plan za oslobađanje područja Zapadne Slavonije, Bljesak 1 je izrađen krajem 1994. Predviđao je kraću operaciju u trajanju dva do tri dana. Zamisao operacije je bio tvrd i energičan prodor oklopno-mehaniziranih vojnih snaga duž autoceste iz smjera Nove Gradiške i Novske, rasjecanje okupiranog područja i oslobađanje Okučana. Nakon toga slijedilo je izbijanje na rijeku Savu i sprječavanje intervencije bosanskih Srba ili snaga Banijskog korpusa SVK. Završni, drugi

³⁷ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 167.

³⁸ Nikica Barić, Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske: 1990.-1991.-1995., doktorska disertacija/Nikica Barić;mentor Zdenko Radelić, Zagreb, 2004. , str. 309.

³⁹ Isto, str. 310.

⁴⁰ Milislav Sekulić, Knin je pao u Beogradu, Nidda Verlag GmbH, Bad Wilbel, 2001., str.101.

dio operacije predviđao je uništenje srpskih snaga okruženih sjeverno od autoceste Novska – Nova Gradiška.⁴¹

Završne pripreme za operaciju počele su krajem travnja 1995. dovođenjem postrojba koje su određene za sudjelovanje, kao i mobilizaciju pričuvnih postrojba. U operaciji su sudjelovali djelovi 1., 3. i 5. gardijske brigade, 1. hrvatski gardijski zdrug, 80. i 81. gardijska bojna, 121. i 125. domobranska pukovnija, 18. topničko-raketni divizion i djelovi 16. topničko-raketne brigade. Provedba operacija povjerena je Zbornom području Bjelovar i operativnim timovima Glavnog stožera HV-a.⁴²

Operacija je počela 1. svibnja 1995. ujutro u 5:30, napadom HV-a na južni i središnji dio zapadnoslavonske enklave RSK snagama sastavljenim od dijelova četiri profesionalne brigade te niza specijalnih, pričuvnih, domobranskih i policijskih postrojbi. U akciji je sudjelovalo oko 7200 hrvatskih vojnika i policajaca. Oslobođajući zapadnu Slavoniju, poginula su 42 pripadnika Hrvatske vojske i policije, a 162 su ranjena.⁴³

Tijekom akcije Srbi su srušili i zrakoplov Rudolfa Perešina, pilota koji je u vrijeme najjačih napada na Hrvatsku 1991. zrakoplovom MIG-21 prebjegao u Austriju.⁴⁴

Napad je izveden na nekoliko smjerova: sa zapada od Novske prema Okučanima s pomoćnim krakom na jug prema Jasenovcu, a s istoka od Nove Gradiške, također prema Okučanima, s pomoćnim krakom prema Staroj Gradiški. Nastupima prema Okučanima, koji su išli autocestom odnosno paralelno s njom, nastojala se presjeći enklava i rasjeći te potom razbiti glavne snage neprijatelja, dočim su pomoćne snage imale zadaću da izbijanjem na Savu kod Jasenovca i Stare Gradiške spriječe eventualnu intervenciju VRS te zaposjednu državnu granicu.

Glavni udar hrvatskih snaga izvršen je iz smjera Nove Gradiške i Novske prema Okučanima s ciljem ovladavanja autoputem I izbijanja na rijeku Savu. Prvog dana oslobođen je Jasenovac. Kada je Hrvatski radio javio da je oslobođen Jasenovac nacijom se prolomio uzvik oduševljenja - bilo je jasno da se operacija dobro odvija.⁴⁵

⁴¹ Zdenko Radelić i dr., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, str. 171.

⁴² Isto, str. 171. -172.

⁴³ Ivan Brigović, Osvrt na operaciju "Bljesak" u dokumentima Republike Srpske Krajine, Časopis za suvremenu povijest. Br. 41., Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2009., str. 40.

⁴⁴ Isto, str. 52.

⁴⁵ Nikica Barić, Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske: 1990.-1991.-1995., str. 310.

Glavni smjerovi napada: 81. Gardijska bojna napadala je na pravcu Šagovina - Cage - Okučani; 5. Gardijska brigada, 121. Domobranska pukovnija, oklopna postrojba 123. Brigade i dijelovi 105. Brigade napadali su na pravcu Nova Gradiška - Okučani; 125. domobr. pukovnija, bojna 1. Gardijske brigade, dio 3. Gardijske brigade i 13. protuoklopni topničko-raketni divizion-Koprivnica, nastupali su na pravcu Novska - Okučani.⁴⁶

Pomoćni smjerovi napada: 80 Gardijska bojna, 2. divizion 15. POtrbr (15. protuoklopno topničko raketne brigade Križevci) nastupali su na pravcu Gorice-Stara Gradiška; 1. bojna 125.

Domobranske brigade nastupala je na pravcu Novska - Jasenovac, te oslobodila Jasenovac; 105 Brigada je nastupala na pravcu Subocka- Lipik - Bijeće stijene, a kasnije su im se u čišćenju terena pridružili pripadnici specijalne policije RH; 52 Domobranska pukovnija je uspješno blokirala područja Pakraca. Kasnije su im se u čišćenju terena pridružili pripadnici specijalne policije RH; 2. mehanizirana bojna 1. gardijske brigade zajedno s jedinicama specijalne policije RH probila se iza neprijateljskih linija presjekla komunikaciju Novska-Nova Gradiška i time omogućila tenkovsko napredovanje u smjeru Novska-Okučani. Jedinice specijalne policije RH probile su se pravcem vrh Kik-Čardak-Trnakovac, te smjerom Kričke -Rajčići- Trnakovac, a kasnije su izvršile čišćenje planine Psunj uz pomoć pripadnika 52 domobranske pukovnije.⁴⁷

U enklavi se branio 18. korpus SVK sastava tri lake brigade (s četvrtom na desnoj obali Save), jačine oko 4000 vojnika, ali je pružio mlitav i neorganizirani otpor i počeo se u rasulu povlačiti u Bosnu preko mosta kod Stare Gradiške; prvog dana u Bosnu je prešao i zapovjednik korpusa. Zajedno s vojskom bježalo je i srpsko stanovništvo, kojih 18.000 ljudi. 2. svibnja 1995. Hrvatske snage ovladale su cijelim područjem autoputa i oslobodile Okučane. Hrvatske snage težile su ovladati prometnicom između Okučana i Stare Gradiške, te je došlo do borbi na području Nove Varoši i šume Prašnik. Budući da su se tim putem povlačili srpski civili, neki od njih su tom prilikom nastradali. Prema podacima Hrvatskog helsinškog odbora za ljudska prava iz 2002., tada je poginulo ili nestalo 30 srpskih civila. Prema istom izvoru, tijekom akcije "Bljesak" hrvatski vojnici su ubili, ili je u tim događajima poginulo ili nestalo, ukupno 53 srpskih civila.⁴⁸

⁴⁶ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 239.

⁴⁷ Isto, str. 240.

⁴⁸ Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava, Odjel aktivizma, Izvještaj vojno-redarstvena akcija „Bljesak“, III. Dio, Bivši UN Sektor Zapad, Zagreb 2002. Str. 6. – 17.

Drugoga dana operacije zaposjednuti su Okučani i svaki otpor u južnom i središnjem dijelu enklave je prestao, a rijeke civila pomiješane s vojnicima koji su izgubili vezu sa svojim postrojbama, prelazile su u Bosnu. Na sjeveru, zapadno od Lipika i Pakraca, na području koje nije bilo pod prvim udarom, ostale su snage 51. lake brigade SVK koja je nastavila s borbom i u sljedeća dva dana. 4. svibnja poslije podne Hrvati u to područje desantiraju jednu ojačanu pješačku satniju, nakon čega je uslijedio topnički i pješački napad drugih hrvatskih snaga iz dodira i s oboda sektora. Borba je trajala svega nekoliko sati, a potom su se Srbi počeli predavati. U brdskim selima iznad Pakraca uhićen je i jedan od vođe srpske pobune, Veljko Džakula. Srpski gubici procijenjeni su na oko 350 do 450 mrtvih te oko 1000 do 1200 ranjenih. Zarobljeno je oko 1500 Srba. Srpska obrana pokazala se nemoćnom pred puno jačim hrvatskim snagama, a bosanski Srbi nisu pružili nikakvu podršku 18. Korpusu.⁴⁹

U trećem danu operacije (3.svibnja) HV je organizirao obranu duž rijeke Save s posebnim težištem u području Mačkovac – Davor, kako bi se spriječile eventualne intervencije preko rijeke Save iz BiH. Postrojbe HV-a, zajedno sa Skupnim snagama SJP MUP-a RH, nastavile su pretres oslobođenog područja radi uočavanja zaostalih snaga neprijatelja, te blokadu preostalih snaga 18. Korpusa u području Šumetlice – Brusnika – Omanovca. Četvrtog dana operacije (4.svibnja) ojačana satnija 81. Gardijske bojne s potporom, prevezena je helikopterima u područje desantiranja u selu Bjelajci. Zbog odbijanja predaje preostalih snaga korpusa “SVK”, izvršeno je usklađeno djelovanje i koncentracija topničke paljbe po određenim ciljevima i područjima (Šumetlica, Brusnik, Kraguj, Japaga, Čaglić, Omanovac), nakon čega su hrvatske snage poduzele pješački napad. Bezuvjetna predaja pripadnika 18. Korpusa “SVK” (oko 1500 vojnika) hrvatskim snagama, od 17 do 19 sati, označila je konačan poraz velikosrpske ideje i agresije u zapadnoj Slavoniji. Sljedećeg jutra (5.svibnja), u 6 sati, Skupne snage SJP MUP-a RH potpuno su ovladale utvrđenim objektom Omanovac.⁵⁰

4.2. SRPSKA ODMAZDA

Na sastanku Vrhovnog savjeta obrane RSK održanom 1. svibnja 1995., komandant Glavnog štaba SVK general Milan Čeleketić naredio je komandama korpusa da za odmazdu zbog hrvatskog napada otvore paljbu na hrvatske ciljeve. Nemoćno suočena s porazom, vodstva RSK i SVK odlučuju se za terorističku odmazdu te 2. i 3. svibnja naređuju raketne

⁴⁹ Nikica Barić, Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske: 1990.-1991.-1995., str. 310

⁵⁰ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 240.

napade na Zagreb, te granatiranje Karlovca i Siska. Središte grada Zagreba zasuto je raketama s kazetnim punjenjem iz VBR Orkan pri čemu gine petero civila, a 203 je ranjeno. Rakete su ispaljene sa područja Pokuplja, negdje oko sela Trepča, a cilj je bio "zvončićima" zasuti Trg bana Jelačića i učiniti što veće ljudske žrtve.⁵¹

Ova zločinački čin bio je unaprijed smišljen. Naime, suočeni s rastućom prijetnjom HV-a, srpski su časnici usvojili doktrinu realne prijetnje - znajući da je Hrvatska posebno osjetljiva na ljudske žrtve cjelokupni temelj obrane RSK bila je strategija odmazde. Odvratiti HV od napada značilo je napad na stanovništvo hrvatskih gradova, Zagreba, Siska, Karlovca, Novske, Dubrovnika, Vinkovaca, Osijeka, Kutine, Zadra, itd.

Krajiški predsjednik, Milan Martić se na radiju i televiziji otvoreno pohvalio kako je osobno izdao zapovijed za raketiranje. Milan Martić je došao u Bosansku Gradišku i pred okupljenim vojnicima i civilima izjavio je da mu je žao, i da je zbog napada HV na njih osobno naredio raketiranje Zagreba. Upravo je to Martićevo javno hvaljenje postalo temelj Haške optužnice i jedan je od rijetkih primjera javnog hvaljenja ratnim zločinom.⁵²

4.3. ODNOS PREMA CIVILIMA

Tijekom I neposredno nakon akcije "Bljesak" hrvatske vlasti uložile su znatne napore kako bi pokazale humani postupak prema srpskom stanovništvu na prethodno okupiranom području zapadne Slavonije. Cijela akcija, u kojoj su zapravo sudjelovale znatne snage Hrvatske vojske, u hrvatskim medijima prikazana je kao ograničena akcija hrvatske policije, uz podršku "teritorijalnih postrojbi Hrvatske vojske", s ciljem uvođenja zakonskog poretka Republike Hrvatske na tom području. Pred međunarodnom zajednicom Hrvatska je željela pokazati da djeluje kao organizirana država koja poštuje prava svih građana, bez obzira na njihovu nacionalnost.⁵³

Prometnica Okučani-Stara Gradiška, koja je izvodila u Bosnu, ostavljena je slobodnom kako bi se omogućilo povlačenje srpskih snaga i naroda koji je bježao; odgađanje ulaska u Okučane već prvog dana operacije također je bilo u funkciji ostavljanja izlaza. U kaosu na prilazima mostu u Staroj Gradišci došlo je do otvaranja vatre na kolone u bijegu te je bilo civilnih žrtava. UNCRO i

⁵¹ Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava, Izvještaj vojno-redarstvena akcija „Bljesak“, Prilog 1., Izvještaj o napadu na Zagreb, str. 1

⁵² Nikica Barić, Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske: 1990.-1991.-1995.,str. 311.

⁵³ Nikica Barić, Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske: 1990.-1991.-1995.,str. 311. – 312.

međunarodni promatrači paušalno su i više po inerciji optužili Hrvate za pljačke i zločine, ali su nakon nekoliko dana ove optužbe uz isprike povukli.

Uspostava hrvatske vlasti na oslobođenim teritorijima bila je brza i učinkovita i po profesionalnosti se bitno razlikovala od u ovom ratu uobičajenih ulazaka u područja sa "suprotnim" etničkim sastavom. Srpski politički dužnosnici koji nisu izbjegli slobodno su davali intervjue za medije, a svega nekoliko dana nakon završetka operacije preostalo srpsko pučanstvo bilo je obuhvaćeno sociologijskim istraživanjem u kojem su ispitivani njihovi politički stavovi. Prvi put u ratu na području bivše Jugoslavije poraženi su priznati kao osobe i politički subjekti. Prema ocjeni Hrvatskog helsinškog odbora za ljudska prava iz 2002. , nakon akcije "Bljesak" nije bilo sustavnog, planski provođenog terora i nasilja nad preostalim srpskim stanovništvom, ali je izostala odgovarajuća reakcija hrvatskih vlasti na "pojedinačne slučajeve" nasilja nad Srbima.⁵⁴

Nakon "Bljeska" daljnje provođenje Gospodarskog sporazuma nije više dolazilo u obzir I RSK je isključivo očekivala novi hrvatski napad. Iako su međunarodni pregovarači pokušavali obnoviti pregovore srpskih pobunjenika s hrvatskom stranom, na tom planu nisu postigli značajniji rezultat.

4.4. UZROCI SRPSKOG PORAZA I KRAJ OPERACIJE

Srpska katastrofa u zapadnoj Slavoniji ima nekoliko uzroka. HV je operaciju pripremila na vrijeme i pomnije nego ranije operacije. Izabrani su pogodni smjerovi i promišljeni manevar, ostvaren je razmjerno visok tempo nastupanja (oko 20 km dnevno), a osobito je bila dobra zamisao da se težište djelovanja stavi na južni i središnji dio enklave, čime su srpske snage na sjeveru ostale odsječene i dovedene u bezizlazni položaj. U cijelom ratu to je bilo prvi put da se napad ne izvodi frontalnim udarom na cijeli neprijateljev borbeni raspored, nego se odluka nastoji postići prodorima na izabranim smjerovima (napad JNA na Vukovar kao i maslenička operacija HV primjeri su tome suprotnih rješenja). To je umnogome skratilo trajanje operacije i znatno ekonomiziralo snage te omogućilo da se zaostale srpske snage neutraliziraju bez velikih napora i uz male žrtve. U operaciji su prvi put korišteni i masivniji udari zrakoplovstva, čime je HV pokazala da je uspjela ostvariti i integraciju vidova vojske. Na vanjskopolitičkom planu

⁵⁴ Hrvatski helsinški odbor, Izvještaj vojno-redarstvena akcija „Bljesak“, str. 50.

Hrvatska je operaciju također dobro pripremila. Međunarodna zajednica, obaviještena o hrvatskim namjerama, prešutno je prihvatila situaciju.⁵⁵

Srbi su pokazali da nisu dorasli svojem cilju stvaranja vlastite države. Odvojena od Hrvatske, zapadnoslavonska srpska enklava (površine oko 500 km²) nije se mogla održati ni gospodarski ni vojno. Tijekom rata prostor se praznio pa ga je osim prognanog hrvatskog napuštalo i srpsko stanovništvo. Čini se da ni vlasti RSK nisu odviše marile za ovaj prostor, smatrajući ga razmjerno nebitnim. Brzi poraz 18. korpusa pokazao je sve slabosti srpskog sustava obrane. Iako su postojali jasni nagovještaji da će doći do napada i iako je zapadnoslavonska enklava bila logičan cilj, obrambene pripreme bile su manjkave, a i sam početak napada potpuno je iznenadio srpsko zapovjedništvo. Zapovjednik SVK general Čeleketić ranije je bio zapovjednik 18. korpusa, a i 1991. godine sa svojom se tenkovskom postrojbom JNA borio u zapadnoj Slavoniji pa je morao poznavati teren, ali nije učinio gotovo ništa da se obrana čvršće organizira. Sastavi su bili demoralizirani i čim bi vidjeli da su im ugrožene porodice ostavljali su položaje i hrlili da svoje bližnje izvedu iz ratne zone. Zapovijedanje je potpuno zakazalo, kako pokazuje i sraman bijeg zapovjednika korpusa. Martićeva odluka da raketira Zagreb, donesena u skladu s problematičnom idejom da se Hrvatsku odvraća realnom prijetnjom napada na objekte infrastrukture i masovnom odmazdom, bila je nerazumna i posve kontraproduktivna te je pokazala da srpsko vodstvo nije kadro strategijski razmišljati. Na desnoj obali Save nisu zamijećeni nikakvi pokreti koji bi pokazali makar simboličnu spremnost VRS da pomogne; nije djelovalo ni topništvo VRS koje je u dometu imalo hrvatske glavne snage u njihovom nastupu autocestom prema Okučanima. Vlasti u Srbiji također su indiferentno gledale na sudbinu enklave što svjedoči i podatak da je 1. svibnja predvečernji dnevnik srbijanske televizije vijest o napadu objavio tek u 18. minuti. Milošević je osudio napad, ali i raketiranje Zagreba.⁵⁶

Pouke koje su za obje strane proizlazile iz Bljeska bile su jasne. HV je postala snaga za koju SVK više nije ravnopravan protivnik; znatno bolje naoružana i opremljena nego ranije, HV je sad bila u stanju razbiti pobunu, a postalo je isto tako očito da je hrvatska strana odlučila da se problem u cjelini riješi vojnim sredstvima te da nema smetnji da se to dogodi vrlo brzo, čim se ukaže povoljna prilika. Stoga se u redove SVK počela uvlačiti panika i defetizam.

⁵⁵ Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.-1995.*, str. 260.

⁵⁶ Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.-1995.*, str. 261.

Bosanski Srbi i Milošević pokazali su da svojim pobunjenim sunarodnjacima u Hrvatskoj nisu voljni pomoći ni politički ni vojno. Međunarodna zajednica, iritirana nerješavanjem krize, pogoršanjem stanja u Bosni i Hercegovini te upornim odbijanjem hrvatskih, bosanskih i srbijanskih Srba da se nađe političko rješenje, bila je spremna prihvatiti sve što je vodilo okončanju rata, pa i nastavak hrvatskih operacija. SVK je bila nespremna da se sama obrani, a strategija oslonca na VRS i na Vojsku Jugoslavije (VJ) pokazala se neutemeljenom.

Nakon “Bljeska” za novog komandanta Glavnog štaba SVK postavljen je 17. Svibnja 1995. General – potpukovnik Mile Mrkšić, koji je do tada bio pomoćnik načelnika Generalštaba Vojske Jugoslavije. Mrkšić je odmah započeo energično raditi kako bi SVK što spremnije dočekala napad Hrvatske vojske, koji se nakon pada zapadne Slavonije činio neizbježnim. Pojedini visoki srpski oficiri kasnije će pozitivno ocjenjivati mjere koje je Mrkšić poduzimao u kratkom vremenu koje mu je stajalo na raspolaganju prije novog hrvatskog napada.

57

5. OPERACIJA “OLUJA”

Početkom srpnja 1995. Činilo se da se stanje u RSK ipak donekle stabiliziralo i da je donekle vraćeno samopouzdanje, u potpunosti izgubljeno nakon gubitka zapadne Slavonije. Istovremeno se težište vojnih zbivanja opet prebacilo na Bosnu i Hercegovinu. Bosanski Srbi i dalje su bili krajnje nepopustljivi prema mirovnim inicijativama međunarodne zajednice, a sve su se više

⁵⁷ Nikica Barić, Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske: 1990.-1991.-1995., str. 315.

sukobljavali sa snagama UNPROFOR-a, otvarajući mogućnost napada zrakoplovstva NATO saveza na Republiku Srpsku.⁵⁸

U istom razdoblju sve aktivniju ulogu u krizi u BiH počele su preuzimati Sjedinjene Američke Države. Amerikanci su smatrali da mora doći do odlučujućeg obrata koji bi u BiH donio mir. U tom kontekstu sve više su bili skloni da Hrvatska vojska poduzme akciju kojom bi bila oslobođena okupirana područja u Hrvatskoj, dok bi kasnije hrvatske snage nanijele udarce i bosanskim Srbima i prisilili ih na pregovore. U srpnju 1995. vojska Republike Srpske zauzela je muslimanske enklave Srebrenicu i Žepu u istočnoj Bosni, koje su formalno bile pod zaštitom UN-a. Nakon toga Srbi su pobili nekoliko tisuća Muslimana, uglavnom zarobljene vojno sposobne muškarce, dok je ostalo muslimansko stanovništvo protjerano.⁵⁹

Srpske akcije zauzimanja enklava u istočnoj Bosni trebale su osloboditi njihove snage s tog područja. Masakr Muslimana u Srebrenici bio je još jedan dokaz međunarodnoj zajednici da je s bosanskim Srbima moguće pregovarati isključivo silom. Amerikancima je u tom kontekstu odgovaralo povezivanje Hrvata i Muslimana i njihovo zajedničko djelovanje protiv Srba. Predsjednici Tuđman i Izetbegović su 22. srpnja 1995. u Splitu potpisali Splitsku deklaraciju, kojom je sarajevska vlada pozvala Hrvatsku u pomoć u obrani BiH od srpske agresije.⁶⁰

Ovim dogovorom legalizirano je prisustvo snaga Hrvatske vojske koje su djelovale na području Dinare i Livanskog polja. Hrvatsko napredovanje duž Dinare još je krajem 1994. prisililo Srbe da prekinu napade na Bihać, a zatim se tijekom prvih mjeseci 1995. Nastavljalo u smjeru Glamoča, Bosanskog Grahova i Knina.⁶¹

Nakon akcije "Ljeto '95", početkom kolovoza 1995., nakon problema što su Srbi imali u BiH oko Bosanskog Grahova, gdje su pretrpjeli ozbiljne gubitke, dobar dio njihovih jedinica nije bio spreman na odlučnu akciju Hrvatske vojske u Hrvatskoj, što nije očekivano jer se Hrvatskoj stalno iz Washingtona prijetilo sankcijama ako se krene sama oslobađati. Presudno je

⁵⁸ David Owen, *Balkanska odiseja*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 1998., str. 388.

⁵⁹ Samantha Power, *„A Problem from Hell“*, America and the age of genocide, Basic, London, 2003., str. 396.

⁶⁰ Davor Lošo Domazet, *Hrvatska i veliko ratište, međunarodne igre na prostoru zvanom bivša Jugoslavija*, Udruga sv. Jurja, Zagreb, 2002. Str. 233.

⁶¹ Nikica Barić, *Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske: 1990.-1991.-1995.*, str. 319.

bilo akciju završiti u manje od tjedan dana, jer Bljesak je vojno trajao manje od 48 sati, i reakcije iz svijeta su bile pozitivne.⁶²

S velikim hrvatskim napadom Srbi su računali od početka srpnja, a krajem mjeseca je očekivanje bilo na najvišoj razini. Ratno stanje na cjelokupnom području Krajine Milan Martić proglasio je već 28. srpnja. Postrojbe za elektronsko izviđanje Hrvatske vojske koje su intenzivno pratile radio-promet u Krajini na kraju srpnja su zaključile da svi civilni razgovori na području Like odaju strah i paniku među civilima u RSK, te da su ljudi fizički i psihički iscrpljeni stalnom psihozom i očekivanjem napada i da su na rubu snaga. Pripreme za evakuaciju unutar RSK počele su više dana prije samog napada.⁶³

Cilj hrvatskih postrojbi je bio: oslobađanje okupiranog hrvatskog teritorija, povratak prognanika, pomoć Armiji Bosne i Hercegovine da deblokira opkoljeni Bihać i sprijeći humanitarnu katastrofu, izlazak na međunarodno priznate granice Republike Hrvatske. Temeljna strateška ideja operacije bila je: istovremenim djelovanjem hrvatskih postrojbi na više smjerova (31) probiti obranu neprijatelja i osloboditi okupirani prostor Republike Hrvatske, u napadna djelovanja prijeći u središnjem dijelu Hrvatske; osloboditi gradove Knin, Gračac, Korenica, Slunj, Glina, Petrinja, Hrvatska Kostajnica i Hrvatska Dubica. Odlučnu obranu organizirati u istočnom i južnom dijelu zemlje, nositelji udara su gardijske brigade i za širenje uspjeha i održavanja dinamike borbenih djelovanja koristiti pričuvne postrojbe, te specijalne postrojbe Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (MUP RH).⁶⁴

Mirovne snage UN-a koje su bile razmještene uz bojišnicu (UNCRO) unaprijed su obaviještene da će operacija početi. Oluja je počela 4. kolovoza u 5 sati ujutro, kada je najveći dio Hrvatske vojske zajedno s policijskim specijalcima krenuo u napad na bojišnici od Jasenovca na istoku do Bosanskog Grahova na jugu, koja je bila duga 630 kilometara. Za obranu su se brinuli Zborni područje Osijek i Južno bojište. Prije samog napada, Hrvatsko ratno zrakoplovstvo je napalo neprijateljske centre veze i zapovjedna mjesta (Jelavac, Petrova gora, Banski Grabovac i Bunić). Istovremeno se topovima i raketama jako tuklo po prednjoj crti i dubini srpskih snaga.

⁶² Zdenko Radelić i dr., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, str. 392.

⁶³ Nikica Barić, Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske: 1990.-1991.-1995., str. 321.

⁶⁴ Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, str. 259.

Hrvatski predsjednik Tuđman javno je pozvao vojnike Srpske vojske krajine (SVK) da se predaju i zajamčio im da će dobiti amnestiju prema hrvatskim zakonima. Svi koji nisu djelatno sudjelovali u pobuni pozvani su da ostanu kod kuće i dočekaju hrvatsku vlast.⁶⁵

Ujutro 4. kolovoza 1995. započela je hrvatska vojna i policijska akcija "Oluja". Tijekom 4. kolovoza Hrvatska vojska je topničkom paljbom tukla ciljeve u RSK, a duž cijele crte bojišnice hrvatske snage vršile su pritisak na SVK. S hrvatske strane u akciji je sudjelovalo 130.000 vojnika i policajaca, čime je ostvarena velika premoć u odnosu na srpske snage.⁶⁶

5.1. SEKTOR BANOVINA

Operacija Oluja započela je u zoru 4. kolovoza 1995. godine snažnom topničkom i raketnom paljbom hrvatske vojske po srpskim položajima na 630 km dugačkoj bojišnici (najvećoj u Europi od završetka 2. svjetskog rata. Za usporedbu, bojišnica u Ardenima 1944. je bila dugačka 110 kilometara)

U Banovini su snage Zbornog područja (ZP) Zagreb krenule što brže probiti srpske crte (zbog opasnosti od srpskog topništva), što im je isprva i uspjelo - krenule su iz Sunje, ušle u zonu razdvajanja. 2. gardijska brigada ili Gromovi na glavnom pravcu napada brigade probija neprijateljsku crtu obrane zapadno i jugozapadno od Petrinje oslobađa dio teritorija i dio ceste od Petrinje do Gline. Međutim, dio snaga 2. gardijske brigade Gromovi, na pomoćnom pravcu napada s istočne strane iz pravca Mošćenice žestokim otporom zaustavlja srpska strana pred Petrinjom, pa je došlo do zastoja i većih gubitaka (18 poginulih hrvatskih vojnika, 2 T-55 i 1 M-80). Uz to, veliki pad morala uzrokovale su pogibije dvojice zapovjednika - brigadira Predraga Matanovića, zapovjednika "Banijske Oluje", 2. bojne "Gromova", te brigadira Stjepana Grgca, zapovjednika 57 brigade HV. Da bi to riješio, predsjednik i vrhovni zapovjednik Tuđman je 5. kolovoza postavio Petra Stipetića za glavnog zapovjednika u Banovini, tj. da upravlja snagama ZP Zagreb i ZP Bjelovar. Stipetić je preстроjio snage: nakon što su Gromovi uz potporu snaga ZP Zagreb oslobodili Petrinju, šalje ih u dubinu Banovine gdje iz sata u sat oslobađaju veliki teritorij. Stipetić je ojačao vojsku oko Sunje i poslao dvije nove brigade prema Glini. Ipak, SVK je uspjela izvući gotovo svu borbenu tehniku iz tog područja. Na

⁶⁵ Nikica Barić, Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske: 1990.-1991.-1995., str. 323.

⁶⁶ Ozren Žunec, „Operacije Bljesak i Oluja“, Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991-1995., Zagreb, Sarajevo, 1999. Str. 95

ovom području HV je pretrpjela najveće gubitke u cijeloj operaciji: već prvog dana bilo je 90 poginulih.⁶⁷

Snage ZP Bjelovar su 4. kolovoza prešle Savu na području Jasenovac-Drenov bok i probile srpske snage dva kilometra prema Hrvatskoj Dubici, koja je i oslobođena ujutro 5. kolovoza, a onda su krenule do Hrvatske Kostajnice i oslobodile je navečer 6. kolovoza, čime je Zborno područje Bjelovar osiguralo granicu i ostvarilo svoj cilj. Treba istaknuti da je prvi dan Oluje za Hrvatsku vojsku najkrvaviji dan čitavog Domovinskog rata: toga dana u žestokim borbama za probijanje prvih srpskih linija život je izgubio 121 hrvatski vojnik.⁶⁸

Snage ZP Zagreb su 6. kolovoza ujutro oslobodile Petrinju i okolicu, a u Banovinu je ušao i dio snaga ZP Karlovac, koje su već riješile pravac Ogulin-Slunj, a ovdje su štatile zaleđe i lijevi bok 1. gardijske brigade, koja se spojila sa snagama 5. korpusa Armije BiH i krenula iz Rakovice prema Vojniću.⁶⁹

Na zahtjev UNCRO-a, ujutro 7. kolovoza Hrvatska je vojska prekinula paljbu na potezu Vojnić-Vrginmost-Glina-Kostajnica-Dvor na Uni jer su srpske snage 21. kordunskog korpusa najavile da će predati oružje i otići. Međutim, Srbi nisu dolazili, pa se pokazalo da time žele dobiti na vremenu. Stipetić je zapovjedio da se napad nastavi, pa je tijekom dana oslobođeno područje između Gline, Petrinje i Dvora na Uni. Hrvatske se snage tada nisu spojile s 5. korpusom Armije BiH jer su propustile kolonu srpskih izbjeglica na cesti od Gline do Dvora na Uni. U Dvoru na Uni srpske su snage do večeri 8. kolovoza uspjele izvući 39. banijski korpus i glavninu Korpusa specijalnih jedinica u Republiku Srpsku.⁷⁰

Sjeverno od Dvora nije bilo otpora, a 21. kordunski korpus predao se 8. kolovoza. Tako je u sektoru Banovine Hrvatska vojska osigurala cijelu granicu do kraja 10. kolovoza 1995. Na Petrovoj gori su policijski specijalci i snage ZP Zagreb i Karlovac do 14. kolovoza savladali preostale snage SVK.⁷¹

5.2. SEKTOR KORDUN I SEKTOR LIKA

⁶⁷ Zdenko Radelić i dr., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, str.179.

⁶⁸ Isto, str. 180.

⁶⁹ Davor Marijan, Oluja, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007. Str. 105.

⁷⁰ Isto, str. 113.

⁷¹ Zdenko Radelić i dr., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, str. 180.

Na ogulinskom dijelu bojišta, snage ZP Karlovac su 4. kolovoza okružile Plaški i zauzele cestu Slunj-Primišlje-Perjasica. Na karlovačkom dijelu prvi napad nije uspio, ali plan je tada promijenjen, pa je vojska poslana u međuriječje Mrežnice i Korane prema selu Krnjku i dalje prema Vojniću. Plaški, Primišlje te međuriječje Korane i Mrežnice oslobođeni su 5. kolovoza, dok su snage 5. korpusa Armije BiH i Hrvatskog vijeća obrane iz bihaćkog džepa presjekle cestu Slunj-Titova Korenica i tako spriječile 21. kordunski korpus da krene prema Lici.⁷²

Nakon što je zauzela Plitvice, 1. gardijska brigada se poslijepodne 6. kolovoza kod sela Tržička Raštela spojila sa snagama 5. korpusa Armije BiH. Nakon toga je krenula na sjever i ušla u Slunj zajedno sa snagama ZP Karlovac s ogulinskog dijela bojišta. Dan kasnije oslobođeni su Kamensko, Tušilović, Krnjak, Veljun i Vojnić. Vojska Fikreta Abdića pobjegla je zajedno s izbjeglicama iz Cazina prema Vojniću, gdje su je blokirale snage ZP Karlovac.⁷³

Nakon četverodnevne obrane, 21. korpus SVK je na Kordunu bio opkoljen i prisiljen na predaju. Predaja je izvršena 8. kolovoza u 19.00 sati, kad je u Viduševcu srpski zapovjednik hrvatskom generalu Stipetiću podnio prijavak pred strojem, čestitao na pobjedi i predao korpus. Potom su snage ZP Karlovac potpuno su oslobodile šire područje Vojnića I Vrginmosta, te osigurale granicu i Petrovu goru.⁷⁴

U sektoru Lici snage ZP Gospić odbacile su snage 15. korpusa SVK, osvojile važne kote i presjekle ceste, da bi prvog dana osvojile Dabar i veći dio važnog prijevoja Ljubova na putu Gospić-Korenica.

Zatim su 5. kolovoza hrvatske snage oslobodile Ljubovo i okolicu, Ličku Jasenicu, Saborsko, Novi Lički Osik i Ostrovicu, prekinule cestu Plitvička Jezera-Slunj i opkolile Vrhovine. Policijski su specijalci zauzeli čvor Gračac.

Hrvatske su se snage spojile s 5. korpusom Armije BiH 6. kolovoza kod Grabovca i Prijeboja. Oslobođeni su Malovan, Bruvno, Korenica, Vrhovine, Plitvička Jezera, Cetinograd, Krbava i Udbina, Barlete, Vrebac, Mogorić, Ploča i Pločanski Klanac. 1. gardijska brigada je izašla iz ZP Gospić i krenula prema Slunju.

⁷² Davor Marijan, Oluja, str. 90.

⁷³ Isto, str 92.

⁷⁴ Zdenko Radelić i dr., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, str. 181.

Hrvatske su snage 7. kolovoza i dalje napredovale prema granici. Oko 18 sati postrojbe ZP Gospić i policijski specijalci oslobodili su Donji Lapac i došli do granice, te oslobodili Mazin, Dobroselo i Gornji Lapac. Tako je ZP Gospić oslobodilo cijeli zadani prostor i ostvarilo cilj. Specijalna policija zauzela je Kulen Vakuf i okolice.⁷⁵

5.3. SEKTOR DALMACIJA

Operacija ZP Split nije se zvala "Oluja" nego "Kozjak-95", a imala je četiri operativne skupine: Zadar, Šibenik, Sinj i Sjever. Napad je išao u tri glavna pravca: Bosansko Grahovo-Knin (4. i 7. gardijska brigada), Jasenice-Miškovci i Uniški Doci-Unište-Kijevo. Bilo je i osam pomoćnih pravaca, gdje je djelovala glavnina vojske. Dan prije početka operacije, 3. kolovoza, napravljena je diverzija: snage Hrvatskog vijeća obrane napale su Srbe na pravcu Glamoč-Vitorog.⁷⁶

Kad je 4. kolovoza operacija krenula, snage ZP Split probile su crtu obrane Kninskog korpusa SVK i probile se do 4 km od polaznih položaja. Snage specijalne policije na Velebitu sa snagama 2. bojne 9. gardijske brigade zauzele su dominantne kote Tulove Grede i Mali Alan gdje su već prvog dana akcije srpske snage pretrpjele teške gubitke u ljudstvu. Na kraju prvog dana operacije stvoreni su povoljni uvjeti za oslobađanje Knina i odsijecanje 7. sjevernodalmatinskog korpusa SVK.⁷⁷

General Janko Bobetko smatra da je sudbina RSK odlučena onog trenutka kada su hrvatske snage zauzele Bosansko Grahovo i približile se Kninu. Hrvatske snage započele su napad duž cijele crte bojišnice kako bi onemogućile bilo kakav manevar SVK ili pregrupiranje njihovih snaga. Bobetko postavlja pitanje što bi se dogodilo da se SVK nije odlučila povući? U tom slučaju, smatra Bobetko, najvjerojatnije bi došlo do teških borbi koje bi od Hrvatske vojske zahtijevale puno veće napore i žrtve, ali bi svi ciljevi "Oluje" ipak bili ostvareni.⁷⁸

S izuzetkom Benkovačke brigade, snage 7. i 15. korpusa SVK, razbijene već prvim udarima, povlačile su se u neredu prema Banji Luci. Jedna domobranska pukovnija izvršila je u tom sektoru obuhvat s Dinare prema Kijevu. Postrojbe specijalne policije iskoristile su još 1993. godine zauzete položaje na Velebitu i brzo su nadirale prema Gračacu, zauzele ga i zaustavile se

⁷⁵ Davor Marijan, Oluja, str.99.

⁷⁶ Isto, str. 67.

⁷⁷ Zdenko Radelić i dr., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, str. 183.

⁷⁸ Janko Bobetko, Sve moje bitke, Vlastita naklada, Zagreb, 1996. Str. 497. – 498.

da propuste neprijatelja koji se iz Kninske krajine, šibenskog zaleđa i iz Ravnih Kotara preko Otrića povlačio prema Srbu i Lapcu i dalje u Bosnu.⁷⁹

Sa svojih položaja kod Grahova hrvatske su snage 4. kolovoza snažno tukle Knin i ispalile oko 2000 projektila u nekoliko sati. Ujutro 5. kolovoza, oko 9.30 sati, postignut je najveći uspjeh operacije: 7. gardijska brigada je sa snagama 4. gardijske brigade ušla u napušteni Knin, što je simbolički značilo kraj Krajine.⁸⁰

Prema Vrlici i Drnišu probijale su se jedna pješačka brigada i jedna domobranska pukovnija, koja je kod Drniša naišla na kratkotrajan otpor. Ubrzo su oslobođeni Vrlika, Drniš i Benkovac. Razbijene srpske snage povukle su se prema Lici i Bosni. Do kraja dana ZP Split je praktično provelo u djelo glavninu svojih zadaća. Sljedeća dva dana zbornu područje Split je više-manje bilo neaktivno, što su pobunjeni Srbi iskoristili da preko Otrića izvuku glavninu bojne tehnike 7. sjevernodalmatinskog i 15. ličkog korpusa. Crta selo Otrić-Strmica dostignuta je 7. kolovoza, a dan kasnije na pravcima Otrić-Srb i Knin-Srb snage Hrvatske vojske izbile su na državnu granicu.⁸¹

5.4. ZRAKOPLOVSTVO

Hrvatsko ratno zrakoplovstvo djelovalo je na glavnim pravcima napada, davalo potporu, izviđalo i prevozilo radi manevara i spašavanja ranjenika. Osim toga, šttilo je prostor Zagreb-Karlovac-Sisak-Kutina. U okviru priprema, letačke posade su se posebno pripremale za letenje na malim visinama i u brišućem letu.⁸²

Zrakoplovstvo je imalo 17 borbenih zrakoplova, 5 borbenih helikoptera, 9 transportnih helikoptera, 3 transportna zrakoplova, jedan zrakoplov za elektroničko izviđanje i jedan helikopter za elektroničko-termovizijsko izviđanje.⁸³

Tijekom operacije uspješno su gađani planirani objekti (centri veze i zapovjedna mjesta srpskih postrojba), što je isprva pogrešno pripisivano NATO-ovom zrakoplovstvu. U nastavku operacije Zrakoplovstvo je izvršilo 67 borbenih letova i uništilo 26 raznih objekata. Bilo je i 50 letova za

⁷⁹ Davor Marijan, Oluja, str. 72.

⁸⁰ Isto, str. 73.

⁸¹ Isto, str. 75

⁸² Ozren Žunec, „Operacije Bljesak i Oluja“, Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991-1995., str. 122.

⁸³ Zdenko Radelić i dr., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, str. 184.

protuzračnu obranu, 7 izvidničkih letova, te 11 helikopterskih letova za prijevoz oko 480 osoba i oko 85 tona tereta.⁸⁴

Najslabiji dio uporabe zrakoplovstva bila je zastarjela oprema sustava zračnog motrenja i navođenja, jer nije bilo moguće osigurati motrenje zračnog prostora ispod visine 500 m, niti navođenje zrakoplova ispod visine 1000 m. Tijekom operacije oštećeno je 11 zrakoplova MiG-21, ali bez gubitaka.⁸⁵

5.5. EVAKUACIJE I ISHOD OPERACIJE

Unatoč neprestanim pozivima predsjednika Tuđmana građanima srpske nacionalnosti da ostanu u Hrvatskoj, koja im jamči sva građanska prava, najveći je broj Srba iz RSK na zahtjev svoga vojnog i političkog vodstva napustio Hrvatsku u automobilima i traktorima.

Zapovijed o evakuaciji Srba iz RSK potpisali su srpski general Mile Mrkšić i predsjednik RSK Mile Martić. Broj izbjeglih Srba različito se procjenjuje: hrvatski izvori govore o broju od 90.000 ljudi, UN o 150.000, a srpski o 200.000-250.000. Nejasno je uključuju li te brojke i vojne postrojbe pobunjenih Srba - ukoliko ne, trebalo bi im pribrojiti oko 40.000 vojnika SVK.⁸⁶

Tijekom Oluje hrvatske snage nisu srušile niti jedan vjerski (pravoslavni) objekt. No, u razdoblju nakon svršetka akcije zabilježena su kriminalna djela ubojstva iz osvete ili koristoljublja nad pojedinim preostalim Srbima, kao i paljenje napuštenih kuća i drugih objekata (više od 20.000). Prema hrvatskim izvorima nakon Oluje nestalo je nekoliko stotina građana srpske narodnosti, dok srpski izvori govore o 2.500 nestalih Srba. Na hrvatskim je sudovima optuženo 1949 prekršitelja hrvatske nacionalnosti, dok su osuđene 1492 osobe, od toga za ubojstvo 27 osoba (13 osoba na izdržavanje zatvorske kazne od 1 do 15 godina).⁸⁷

Operacija Oluja je najpoznatija i najveća operacija Hrvatske vojske i jedan od simbola Domovinskog rata. Iako njome nije oslobođena cijela zemlja, Oluja se računa kao kraj rata u Hrvatskoj, dok je u Bosni i Hercegovini odigrala ključnu ulogu oslobađanjem bihačkog džepa. Njome se promijenio strateški odnos snaga u cijeloj regiji, u kojoj se Hrvatska vojska

⁸⁴ Zdenko Radelić i dr., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, str. 184

⁸⁵ Davor Marijan, Oluja, str. 121.

⁸⁶ Nikica Barić, Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske: 1990.-1991.-1995., str. 324.

⁸⁷ Zdenko Radelić i dr., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, str. 285

pokazala kao vojnički nadmoćna sila. Vjerojatno najvažniji rezultat je zoran poraz koncepta velike Srbije na tlu Hrvatske i stvaranje uvjeta za svršetak rata u Bosni i Hercegovini. „Olujom“ je konačno slomljena srpska pobuna u Hrvatskoj i omogućena mirna reintegracija istočne Slavonije.

Kao spomen na pobjedu u Domovinskom ratu i dan kada je Hrvatska vojska oslobodila okupirani grad Knin u vojno-redarstvenoj operaciji Oluja u Hrvatskoj se svake godine 5. kolovoza slavi Dan pobjede i domovinske zahvalnosti i Dan hrvatskih branitelja.

Ako je operacija Bljesak predstavljala provjeru jedinstva, samopoštoanja i samopuzdanja hrvatskog naroda i provjeru taktičkog instrumenta njegove oružane sile, operacija Ljeto 95 predstavljala je dodatno „brušenje“ tog i takvog taktičkog instrumenta, ali i stvaranje strateških preduvjeta za operaciju Oluja koja će svojim uspješnim okončanjem osim oslobođenja velikog teritorija okupiranog od strane pobunjenih Srba, dramatično izmjeniti situaciju na ratištu jugoistočne Europe. S jedne strane ona će uzrokovati i dati samopouzdanje, a to je mišljenje i vodećih svjetskih vojnih analitičara i političara, da s epokrene i najveći vojni savez današnjeg doba – NATO. Njegovi zračni udari po vojnoj infrastrukturi bosanskih Srba, dodatno će uzdrmati njihovu vojnu moć. Nadalje, operacija Mastral kao i združeno djelovanje hrvatskih snaga i Armije BiH u duhu Wahingtonskog sporazuma i na njemu zasnovane Spliteske deklaracije materijalizirat će nastajanje Kontaktne skupine o podjeli teritorija BiH u omjeru 51 prema 49 posto u korist Federacije BiH kao entiteta s jedne strane, i srpskog entitetas druge strane. Na taj način na djelu se pokazalo da su vojne snage i diplomatska odlučnost približile mir prostorima jugoistočne Europe. Nadalje, srušen je mit zapadnih vojnih analitičara i političara da su Srbi apsolutni vojni gospodari da je savki pokušaj otpora njihovoj imperijalističkoj politici uzaludan. S jedne strane na tom mitu i lažnoj samouvjerenosti o moći bosanskih Srba temeljila se svekolika globalna strategija vezana za ove prostore, ali isto tako iz nje je na kraju pod udarom hrvatske diplomatske vještine i moćne vojne sile nastupio katastrofalni poraz prvo, pobunjenih hrvatskih, a kasnije i bosanskih Srba, a samim tim i san o „velikoj Srbiji“. Svojim vojnim akcijama Hrvatska je postala respektabilna vojna sila, ali i jamstvo sigurnosti na ovim nemirnim prostorima. Isto tako brzinom svog bojnog djelovanja, ali i visokim stupnjem profesionalnosti u

skladu s najvišim vojnim standardima i važećim doktrinama hrvatska vojna sila dobila je najviše ocjene zapadnih vojnih stručnjaka i političara.⁸⁸

⁸⁸ Marijan Pavičić, Hrvatski iseljenički zbornik 1995.-1996., tekst "Oluja", HRVATSKA MATICA ISELJENIKA, Zagreb, 1995./1996., str. 135. – 137.

6. LITERATURA

1. Nikica Barić, Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske: 1990.-1991.-1995., doktorska disertacija/Nikica Barić; mentor Zdenko Radelić, Zagreb, 2004.
2. Nikica Barić, Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.-1995., Golden marketing Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.
3. Janko Bobetko, Sve moje bitke, Vlastita naklada, Zagreb, 1996.
4. Ivan Brigović, Osvrt na operaciju "Bljesak" u dokumentima Republike Srpske Krajine, Časopis za suvremenu povijest. Br. 41., Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2009.,
5. Davor Domazet - Lošo, Hrvatska i veliko ratište, međunarodne igre na prostoru zvanom bivša Jugoslavija, Udruga sv. Jurja, Zagreb, 2002.
6. Davor Domazet – Lošo, Hrvatski domovinski rat 1991. – 1995.(strateški pogled), Udruga hrvatski identitet i prosperitet, Zagreb, 2010.
7. Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava, Odjel aktivizma, Izvještaj vojno-redarstvena akcija „Bljesak“, III. Dio, Bivši UN Sektor Zapad, Zagreb 2002.
8. Veljko Kadijević, Moje viđenje raspada: vojska bez države, Politika, Beograd, 1993.
9. Davor Marijan, Oluja, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007.
10. Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2011.
11. David Owen, Balkanska odiseja, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 1998.
12. Marijan Pavičić, Hrvatski iseljenički zbornik 1995.-1996., tekst "Oluja", HRVATSKA MATICA ISELJENIKA, Zagreb, 1995./1996.,

13. Samantha Power, „A Problem from Hell“, America and the age of genocide, Basic, London, 2003.
14. Zdenko Radelić i dr., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, Školska knjiga, Zagreb, 2006.
15. Milislav Sekulić, Knin je pao u Beogradu, Nidda Verlag GmbH, Bad Wilbel, 2001.
16. Ozren Žunec, „Operacije Bljesak i Oluja“, Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991-1995., Zagreb, Sarajevo, 1999.

INTERNET

1. <http://domovinskirat.xtreemhost.com/articles/ljeto95.html>
2. <http://domovinskirat.xtreemhost.com/articles/zima94.html>

